

en getoon hoe Christelike vakwetenskappe moontlik is. Dit is besonder teleurstellend dat die meeste vakwetenskappe aan die P.U.K. in isolasie beoefen word en die betrokke departemente Calvinistiese wysbegeerte ignoreer. Want o.a. slegs met behulp van hierdie wysbegeerte kan die grondslae van die vakwetenskappe „gekristianiseer” word. Dink o.a. maar net aan die betekenis van die Wijsbegeerte der Wetsidee vir ekonomie, sosiologie, geskiedenis, staatsleer, kunswaardering, sielkunde, regswetenskappe en (wat geen vakwetenskap is nie): teologie. Veral die departement van sosiologie — dit moet ek sê — maak ’n prysenswaardige gebruik van die „Wijsbegeerte der Wetsidee”.

Uit die hierbo gesketste wysgerige kring in Holland het ons nou weer ’n nuwe werk, die hierbo genoemde. Dit is ’n klein werkie; dit gee net hooflyne. Maar dit is ’n besonder belangrike werk: dit lê grondslae vir ’n Logika. ’n Christelike Logika.

Die eerste Logika van Calvinistiese kant (vir sover my bekend) is die van wyle prof. dr LOS; dit is ’n moeilik verstaanbare en die leser enigszins verwarrende werk. Die tweede Logika van Calvinistiese kant is hierdie uitstekende werk van prof. dr VOLLENHOVEN. Dit werk maak die grondbeginsels van die Wijsbegeerte der Wetsidee vir die Logika vrugbaar, die daarin behandelde probleme is skerp en helder deurdink en die beste verdien om oor en oor bestudeer te word.

Hier wil ek egter geen besondere resensie van die werk gee nie; ek kondig dit net aan. Hierdie werk verdien ’n aparte artikel en ek vertrou dat die Redaksie van Koers my dit sal toestaan.

N. A. W. K.

Aan al onze lezers!

DE BRAND DER BIBLIOTHEEK VAN DE UNIVERSITEIT TE POTCHEFSTROOM (Z.A.)

Dat de Universiteit te Potchefstroom dezen winter een der grootste rampen heeft getroffen, welke een hoogeschool kan overkomen, t. w. het nagenoeg geheel uitbranden van haar bibliotheek, is onzen lezers bekend. Deze gebeurtenis spreekt tot ons als leden of belangstellenden in het werk van de Vereeniging voor Calvinistische Wijsbegeerte echter een bijzondere taal.

Aan deze Universiteit gevoelen wij ons door vele banden verbonden. Naast die van wetenschappelijke verbondenheid en stamverwantschap spreekt daarin vooral mee de omstandigheid, dat de christelijke wetenschapsbeoefening en met name in den geest der beginselen van onze Vereeniging er een onderdak had gevonden.

Onze voorzitter ontving van Professor STOKER een omstandig schrijven, waarin de omvang van de ramp werd uiteengezet en tevens werd medegedeeld hetgeen in Zuid-Afrika zelf reeds is ondernomen om de gevolgen eenigermate te herstellen.

Het bleek, dat alleen de natuurwetenschappelijke literatuur den dans is ontsprongen. Van de andere 30.000 boeken zijn er slechts een kleine 3000 gered; alle tijdschriften zijn vernietigd, ook de oplagen van „Philosophia Reformata”.

Prof. STOKER had er zich op toegelegd om zooveel mogelijk Nederlandsche en dan in het bijzonder Calvinistische werken op het gebied van wijsbegeerte te verzamelen. Van dit alles is niets overgebleven; uit Prof. STOKER's afdeeling zijn niet meer dan zestig boeken gered. Geldelijk wordt het verlies op 50.000 pond sterling geschat; fondsen zijn er bijna niet.

Nu spreekt het vanzelf, dat de Nederlandsche wetenschappelijke wereld in haar geheel hier een taak vindt. Organisatie tot het bieden van hulp wordt ondernomen en hiervan zal een belangrijk deel uit christelijke kringen moeten komen. Doch daarbinnen valt dan ook aan ons een groot aandeel toe, speciaal voor wat betreft de aanvulling van wijsgeerige en aanverwante literatuur, met name in zoverre ze met onze calvinistische wijsbegeerte te maken heeft.

Het Bestuur der Vereeniging voor Calvinistische Wijsbegeerte heeft gemeend, ook voordat een meer omvattende organisatie zou zijn tot stand gekomen, zich tot onze leden te moeten wenden, daarbij gebruik makende van het verschijnen van dit nummer der „Mededeelingen”.

Ondergeteekenden doen dan ook, bij dezen, al onzen lezers het dringend verzoek om

1e wel te willen acht geven op de oproepen enz. welke door in het leven te roepen organisaties ten behoeve van bovenstaande aangelegenheid zullen worden gedaan en daaraan zoo eenigszins mogelijk te voldoen;

2e reeds nu uit te zien naar hetgeen zij eventueel zouden kunnen missen, ook op het gebied van tijdschriften, en dit gereed te houden;

3e indien zulks in hun vermogen ligt, de hand te leggen op elders door hen aangetroffen werken van wetenschappelijke waarde, waarvan zij met grond kunnen vermoeden, dat deze voor de getroffen bibliotheek van betekenis zouden kunnen zijn;

4e alle medewerking in de aangegeven richting te verleenen, die hun goed en nuttig voorkomt.

De aandacht wordt er nog op gevestigd, dat de heer F. BERTRAM van den Boekhandel HUMMELEN, Kruisstraat te Assen, zich heeft aangeboden, voor verzending zorg te dragen. De namen der schenkers moeten bij de boeken worden vermeld.

Ten zeerste hopen wij, dat onze geestverwanten in Zuid-Afrika, mede door de bijdragen uit den kring onzer lezers, zullen worden geholpen en verblijd en dat wij u daarvan, kon het zijn, in het volgend nummer van ons blad iets mogen melden.

J. P. A. MEKKES.

K. J. POPMA.

S. U. ZUIDEMA.

ONZE JONGSTE JAARVERGADERING

Op Maandag 3 Januari 1949 hebben we onze dertiende jaarvergadering gehouden in het American-Hotel te Amsterdam.

De voorzitter, Prof. Dr D. H. TH. VOLLENHOVEN, opende deze vergadering, die zeer goed bezocht was, en verzocht de aanwezigen Psalm 66 : 6 te zingen; daarna las hij uit de Schrift Psalm 66 en ging voor in gebed.

In zijn openingswoord vermeldde de voorzitter met blijdschap, dat het werk, dat in verband staat met onze vereeniging, groeit, met name dat van de stichting tot oprichting en onderhouding van bijzondere leerstoelen voor Calvinistische Wijsbegeerte aan openbare universiteiten en hoogeschoolen. Sinds in December 1935 de vereeniging voor Calvinistische Wijsbegeerte werd opgericht is er veel veranderd en ontzaggelijk veel verbeterd. Ons als vereeniging past het vóór alles God daarvoor te loven. Den Heere te loven, dat is altijd goed in het leven; dát is de definitie van *het goede*, die ge hier en daar vindt in de Schrift. We hebben niet menschen te loven, want we zijn nog zeer ver van het ideaal.

Er is nog zeer veel werk te doen. Dat werk is dringend noodig. Wij zouden veel verder zijn, indien állen die met ons calvinisten willen heeten, verstonden dat dit werk belangrijk is. Maar daar ontbreekt het een en ander aan. Ik denk aan de kerkelijke verdeeldheid in ons vaderland, die het werk van onze vereeniging remt. Hier en daar zijn het niet alleen misverstanden, maar komt er ook iets te voorschijn van verschil van inzicht in den achtergrond der geschiedenis van den modernen tijd. De renaissance als religieuze beweging, die de vernieuwing van den mensch zelf verwachtte, wilde breken met den invloed van de Heilige Schrift op de synthese-philosophie. De reformatie was het met de renaissance

daarin eens, dat de wijsgeerige activiteit onttrokken moet worden aan de voorgedij van de kerk, maar niet daarin, dat zij onttrokken zou moeten worden aan het gezag van de Heilige Schrift. Dat program van de reformatie zijn wij trouw gebleven; door de opstelling onzer statuten hebben wij het werk onzer vereeniging buiten de kerkelijke voorgedij gehouden, maar het geheel onderworpen aan de heerschappij van het Woord. Tegenwoordig wordt ons wel eens verweten, wanneer we ons wars toonen van kerkelijke voorgedij op wetenschappelijk gebied, dat wij dan toch eigenlijk de ont-katholiseering, de ontkerstening in de kaart spelen. Dat is verdrietig, waar die beschuldiging komt van zulken, met wie we ons veelszins verwant weten.

Dan is er de gedachte, dat wij in de wijsbegeerte ons van eigen taak wel kunnen onthouden, als we maar, wanneer het te bar wordt, ons beroepen op een Bijbeltekst en zeggen: daar gaat het fout. Ik wil deze houding zeker niet kleineeren, wanneer ze uiting is van verzet van het geloof, dat, levend uit de geopende Schrift, bewijsplaatsen aanvoert. Maar als dit de houding wordt van wetenschappelijke menschen, die op het gebied der vakwetenschap een calvinistische visie willen, maar op wijsgeerig terrein dat niet noodig vinden, dan zeg ik: daar wringt iets. Ongeloovige wijsbegeerte kan slechts op eigen gebied bestreden worden door een geloovige, Schriftuurlijke filosofie.

Er is zoo veel werk te doen. Ik denk aan de verheldering die we kunnen brengen aan onze mede-Christenen die niet calvinisten zijn: aan het protestantisme, dat zich ondermijnen laat en zelf zich ondermijnt door het barthianisme; aan onze Roomsche mede-Christenen, die altijd hinken op de tweeheid van natuur en genade. En veel verder van ons af het humanistische kamp, waar men tegen elkander in werkt en waar een babylonische spraakverwarring heerscht.

Maar we willen ons werk voortzetten. Vanmiddag hebben we een onderwerp, dat mede verband houdt met catholicisme en barthianisme: de analogia entis.

Hierna gaf de voorzitter het woord aan Prof. Dr H. DOOYEWEERD, van wiens referaat over: De „analogia entis” men elders in dit nummer een verslag vindt. Aan de bespreking namen deel Drs F. H. von MEYENFELDT, Ds J. M. SPIER, Drs A. W. BEGEMANN, Drs M. C. SMIT, dhr H. DE JONGSTE, Ds C. J. SIKKEL, pater MANDERS (die den referent zijn compliment maakte wegens diens nauwkeurige en juiste weergave van het thomistische standpunt), Dr C. SMITS, Ds Mr D. C. MULDER, Mevr. F. BOSCH-KIJLSTRA, dhr S. v. POPTA en Mr K. VERHOEVEN.

Op de studieconferentie van 4 Januari refereerden Dr J. P. A. MEKKES over: De leer van de „expérience juridique” bij GEORGES GURVITCH, en Drs J. LEVER over: Evolutionisme en creationisme in de biologie. Ook hierop volgde een zeer levendige bespreking, die na het vertrek van onzen voorzitter geleid werd door den vice-voorzitter, Prof. DOOYEWEERD. Te 17 uur sloot de vice-voorzitter de studieconferentie met enkele woorden van erkentelijkheid en aansporing.

Prof. Dr ZUIDEMA sloot de bijeenkomst met dankgebed.

ANALOGIA ENTIS¹⁾

De analogia entis is een bij uitstek filosofisch onderwerp uit de scholastiek. Het is niet eenvoudig en spreker wil het behandelen in confrontatie met de opvattingen van de Wijsbegeerte der Wetsidee. De analogia entis met BARTH kortweg te verwerpen is niet verantwoord. Zij vormt een grondprobleem der ontologie. In de Wijsbegeerte der Wetsidee speelt de analogie een groote rol. Ze is een empirisch

¹⁾ Kort verslag van het door Prof. Dr H. DOOYEWEERD gehouden referaat op onze jongste jaarvergadering.

gegeven in de modale structuur (let in de vakwetenschappen op de schijnbare gelijkheid van daar gebruikte begrippen als bv. „causaliteit”). De Wijsbegeerte der Wetsidee brengt de analogie in het nauwste verband met het tijdsprobleem (samenhang en orde) en ziet ze geworteld in één identiteit, heenwijzend naar den Oorsprong. Op het probleem der analogie wordt uiteindelijk eerst in de boventheoretische grondvragen antwoord gegeven. In de individualiteitsstructuur speelt de analogie vooral een rol in het terugwijzen van de bestemmingsfunctie eener individualiteit naar de functie, waarin zij haar fundament vindt, evenzeer met onmiddellijke betrekking tot worteleenheid en oorsprong.

Geheel anders is het magistrale systeem der scholastiek. Dit gaat uit van de autonomie van het theoretisch denken op natuurlijk gebied, tegen den religieuzen achtergrond van het motief van natuur en bovennatuur. Overal waar wij denken of spreken, aldus de scholastiek, ontmoeten wij het „zijn”. Dit draagt voor de wijsbegeerte grondlegend karakter. Het is echter „analogisch” van aard, zulks in tegenstelling tot de „generieke” begrippen als bv. mensch en dier: mensch en dier zijn levende wezens, de mensch is een redelijk levend wezen. In 't laatste geval zoekt men naar de „wezenskenmerken”. Wanneer wij echter van verschillende wezens zeggen, dat ze „zijn”, dan komt dit „zijn” hun op verschillende manier toe. God „is” op andere wijze dan de mensch. In de analogie drukt dus het gelijke tevens de onderlinge verscheidenheid uit. De analogie wordt ook toegepast op begrippen. Zoo kan men over „oorzaak” in verschillenden zin spreken, evenzoo over deel en geheel (bv. zoowel t. a. v. rad in een uurwerk als van burger in den staat). Men komt in de analogie niet tot een volmaakte abstractie, aldus de scholastiek.

THOMAS heeft twee opvattingen ontwikkeld, t. a. v. welke men in de scholastiek verdeeld is. De eene (analogia proportionalitatis) wordt hoofdzakelijk uitgewerkt met het oog op het veroorzakingsbegrip: God drukt Zijn oneindig „zijn” op beperkte wijze uit in het schepsel. Een andere richting (analogia proportionis) ziet liever de eigenschappen der schepselen als navolging van het goddelijke (h. t. l. Prof. KRELING); aldus zou God uit het schepsel zijn te kennen.

BARTH's theologische verwerping gaat in zooverre op, dat onze natuurlijke rede zonder verlichting door Woord en Geest niet in staat is om God waarachtig te kennen. Men kan de analogie niet uitbreiden boven het tijdelijke noch vatten buiten de centrale zelfkennis. Sommige thomisten (bv. Prof. DE RAAYMAEKER) beseffen de kleurloosheid er wel van.

In de Wijsbegeerte der Wetsidee wordt de analogie onmiddellijk gepreciseerd door de op de creatuurlijke worteleenheid betrokken kernen van de modale zijden der werkelijkheid.

De analogia entis is dus te aanvaarden voor de tijdelijke werkelijkheid, doch onder de bovengenoemde voorwaarden van preciseering. Zij moet worden verworpen, wanneer ze poogt, ook God te omvatten.

BELANGRIJKE UITBREIDING ONZER STUDIE-LECTUUR

Op het gebied der Calvinistische wijsbegeerte hebben we over den voortgang in het verschijnen van nieuwe studielectuur niet te klagen!

In de eerste plaats mogen we hier verwijzen naar de in het vorige nummer toegezegde bespreking van niet minder dan drie nieuwe uitgaven, alsmede naar de aankondiging van een nieuwe dissertatie, welke men elders in dit nummer vindt.

Met bijzondere blijdschap mogen we hieraan toevoegen, dat bij den uitgever T. Wever te Franeker thans ter perse is: Dr D. H. TH. VOLLENHOVEN: *Geschiedenis der Philosophie*, Deel I, Inleiding en Geschiedenis der Grieksche filosofie vóór Plato.